

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA RAQAMLI
SAVODXONLIKNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI****Fayzullaeva Fazilat Ilyos qizi**

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy
Pedagogika Universiteti Boshlang'ich ta'lim
yo'nailishi 2-bosqich talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18654176>

Annotatsiya: Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli savodxonlikni rivojlantirishning samarali yo'llari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: raqamli savodxonlik, boshlang'ich ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli xavfsizlik, interaktiv metodlar, tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qilish, ta'limiy platformalar, innovatsion ta'lim, media savodxonlik.

Аннотация: В статье анализируются эффективные пути развития цифровой грамотности у учащихся начальных классов.

Ключевые слова: цифровая грамотность, начальное образование, информационно-коммуникационные технологии, цифровая безопасность, интерактивные методы, критическое мышление, анализ информации, образовательные платформы, инновационное обучение, медиаграмотность.

Annotation: The article analyzes effective ways to develop digital literacy among primary school students.

Keywords: digital literacy, primary education, information and communication technologies, digital safety, interactive methods, critical thinking, information analysis, educational platforms, innovative education, media literacy.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish ustuvor yo'nalishlardan biriga aylandi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilayotgan tashabbuslarda ta'limni raqamlashtirish, innovatsion texnologiyalar va sun'iy intellektdan samarali foydalanish masalalari alohida o'rin tutadi. Bu yondashuv nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki yosh avlodni global raqamli makonda raqobatbardosh kadrlar sifatida tayyorlashga qaratilgani bilan ahamiyatlidir.

Xususan, UNESCO doirasida ilgari surilgan "AI School" (Sun'iy intellekt maktabi) tashabbusi ta'lim jarayoniga sun'iy intellekt texnologiyalarini integratsiya qilishni nazarda tutadi. Mazkur tashabbusning asosiy maqsadi — o'quvchilarda erta yoshdan boshlab algoritmik tafakkur, mantiqiy fikrlash va raqamli kompetensiyalarni shakllantirishdir. Sun'iy intellekt elementlarini ta'lim

jarayoniga bosqichma-bosqich joriy etish orqali o'quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash, moslashtirilgan (adaptiv) ta'limni yo'lga qo'yish hamda bilimlarni chuqurlashtirish imkoniyati yaratiladi.

Shuningdek, Prezidentimiz media savodxonlik va informatsion madaniyatni rivojlantirish strategiyasini qo'llab-quvvatlash zarurligini ta'kidlagan. Bugungi axborotlashgan jamiyat sharoitida bolalar turli manbalardan katta hajmdagi ma'lumotlarni qabul qilmoqda. Shu bois ular da axborotni tanqidiy tahlil qilish, yolg'on yoki manipulyativ ma'lumotlarni aniqlay olish, internet madaniyatiga rioya qilish kabi ko'nikmalarni shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi. Media savodxonlik nafaqat texnik ko'nikma, balki ijtimoiy mas'uliyat va axborot xavfsizligi madaniyatini ham o'z ichiga oladi.

Raqamli ta'limni rivojlantirish doirasida quyidagi yo'nalishlar ustuvor ahamiyat kasb etadi:

- ✓ ta'lim muassasalarini zamonaviy raqamli infratuzilma bilan ta'minlash;
- ✓ pedagog kadrlarning raqamli kompetensiyasini oshirish;
- ✓ milliy raqamli ta'lim platformalarini rivojlantirish;
- ✓ sun'iy intellekt asosidagi ta'limiy dasturlarni yaratish;
- ✓ o'quvchilarning kiberxavfsizlik bo'yicha bilimlarini mustahkamlash.

Mazkur tashabbuslar boshlang'ich ta'lim bosqichidan boshlab raqamli savodxonlikni shakllantirish uchun mustahkam zamin yaratadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli ko'nikmalarni erta rivojlantirish ularning keyingi bosqichlarda murakkab texnologiyalarni o'zlashtirishiga, ijodiy va tanqidiy fikrlashini shakllantirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, raqamli ta'lim va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat tashabbuslari boshlang'ich ta'lim tizimida raqamli savodxonlikni rivojlantirishning institutsional va metodik asoslarini mustahkamlamoqda. Bu esa ta'lim jarayonini zamon talablari darajasiga olib chiqish bilan birga, yosh avlodni raqamli jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiya qilishga xizmat qiladi.

Raqamli savodxonlik – bu shaxsning raqamli texnologiyalar, qurilmalar va onlayn resurslardan samarali, xavfsiz va mas'uliyatli foydalanish qobiliyati.

Buni biroz batafsil tushuntirsak, raqamli savodxonlik quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- Texnologiyalarni bilish va ishlata olish – kompyuter, planshet, smartfon, dasturlar va internet xizmatlaridan foydalanish.
- Axborotni topish va baholash – internetdagi ma'lumotlarni topish, ularni ishonchliligi va to'g'riligini tekshirish.

- Raqamli muloqot va hamkorlik – email, chat, videoqo'ng'iroq, ijtimoiy tarmoqlar orqali samarali va xavfsiz muloqot qilish.
- Xavfsizlik va maxfiylikni ta'minlash – parollarni himoyalash, shaxsiy ma'lumotlarni xavfsiz saqlash, kiberxavfsizlikni tushunish.
- Ijodiy va kritik foydalanish – raqamli vositalardan ijodiy ishlarda, masalan, taqdimotlar, bloglar, raqamli loyihalar yaratishda foydalanish.
- Oddiy qilib aytganda, raqamli savodxonlik — bu zamonaviy texnologiyalar dunyosida “o'qish va yozishni bilish” kabi zaruriy ko'nikmalar majmuasi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli savodxonlikni rivojlantirish juda muhim, chunki ular kelajakda texnologiyalar bilan ishlashga tayyor bo'lishlari kerak. ***Bu jarayonni qiziqarli va interaktiv qilish tavsiya etiladi. Quyida asosiy rivojlantirish yo'llari keltirilgan:***

1. Raqamli qurilmalar bilan tanishtirish.

- Kompyuter, planshet, interaktiv doska va boshqa qurilmalarni qanday ishlatishni o'rgatish.

- Qurilmalarni xavfsiz ishlatish qoidalarini oddiy va sodda tarzda tushuntirish.

- Oddiy topshiriqlar: rasm chizish dasturlari, raqamli o'yinlar orqali qo'llash.

2. Axborotni topish va baholash ko'nikmalarini o'rgatish.

- Bolalarga internetdagi ma'lumotlarni qayerdan topish mumkinligini ko'rsatish.

- Kichik yoshdagi o'quvchilar uchun ishonchli saytlar va ta'lim resurslarini tanlab berish.

- Axborotning to'g'riligini oddiy misollar bilan tushuntirish (“bu rasm haqiqiymi yoki yolg'on?” kabi).

3. Raqamli muloqot va hamkorlik.

- Onlayn suhbatlar va elektron pochta orqali xushmuomala muloqot qilishni o'rgatish.

- Birgalikda ishlash imkoniyatini beruvchi interaktiv dasturlar (masalan, Google Jamboard yoki ta'lim ilovalari) bilan ishlash.

- Bolalar orasida jamoaviy raqamli loyihalarni tashkil etish.

4. Xavfsizlik va maxfiylik.

- Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va parollarni sir tutishning ahamiyatini tushuntirish.

- Internetda begona odamlar bilan muloqot qilishda ehtiyotkor bo'lishni o'rgatish.

- Oddiy qoidalar: “shaxsiy fotosuratlarini hech kimga yubormaymiz”, “internetdagi hamma ma’lumot to’g’ri emas”.

5. Ijodiy va interaktiv faoliyat.

- Raqamli vositalardan foydalanib rasm chizish, hikoya yozish yoki slayd tayyorlash.

- Oddiy kodlash o’yinlari bilan tanishtirish (masalan, ScratchJr).

- O’quvchilarni kichik “raqamli loyihalar” yaratishga rag’batlantirish.

6. O’quv jarayonini o’yin shaklida tashkil etish.

- Ta’lim dasturlari va ilovalar yordamida bilimlarni o’yin orqali mustahkamlash.

- Raqamli o’yinlar orqali algoritmik fikrlash va muammolarni yechish ko’nikmalarini rivojlantirish.

- Boshlang’ich sinf o’quvchilarida raqamli savodxonlikni rivojlantirish – ularning kelajakda texnologiyalar bilan samarali, xavfsiz va ijodiy ishlashiga tayyorgarlikdir.

Bu jarayon o’quvchilarning qurilmalarni ishlata olish, axborotni topish va baholash, raqamli muloqot qilish, xavfsizlikni ta’minlash hamda ijodiy va interaktiv faoliyat ko’nikmalarini shakllantirish orqali amalga oshiriladi. Shu yo’llar orqali bolalar nafaqat zamonaviy texnologiyalarni tushunadi, balki ulardan mas’uliyatli va samarali foydalanishni o’rganadi, bu esa ularning intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga muhim hissa qo’shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1.O’zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Raqamli O’zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash to’g’risidagi Farmon. – Toshkent, 2020.

2.UNESCO. Digital Literacy in Education: Policy Brief. – Paris: UNESCO Publishing, 2018.

3. Abrorxonova K.A. Raqamli pedagogika. O’quv qo’llanma. TDPU. –T.: 2025.

4.European Commission. DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.